

30.8.2024

Valtiovarainministeriö
Finanssineuvos Janne Öberg

Lausunto on valmisteltu lausuntopalvelu.fi:ssa

Lausuntopyyntönnö 20.6.2024 VN/25102/2023

Hallituksen esitysluonnos valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto valtion aluehallintouudistusta koskevasta esityksestä. THL:n lausunto on koottu Lausuntopalvelussa pyydetyn vastausrakenteen mukaisesti.

1. Tehtävien uudelleenorganisointi: Lupa- ja valvontavirasto

1.1. Muutos- ja korjausehdotukset Lupa- ja valvontavirastoa koskevaan lakiehdotukseen

1 §

Säännöskohtaisissa perusteluissa (luku 7.1.), kohdassa ”1 §. Asema ja toiminta-ajatus” kuvataan hyvin viraston tehtävien kytkeytyminen kansalaisten perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumiseen. THL ehdottaa, että tätä voisi konkretisoida vielä siten, että virasto yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa kiinnittää erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa olevien perusoikeuksien ennakoivaan valvontaan ja jälkikäteisvalvontaan, jotta tosiasiallisesti saavutettavat mahdollisuudet tehdä epäkohtaa koskeva ilmoitus tai kantelu toteutuivat.

3 §

THL ehdottaa, että 3 § Toimialat ja tehtävät 1 momentin 1 kohdan tekstiin lisätään ’hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen’ seuraavasti:

30.8.2024

”Virasto hoitaa sille erikseen säädettyjä tehtäviä seuraavilla toimialoilla: 1) sosiaali- ja terveys –toimiala, johon sisältyy sosiaali- ja terveydenhuollon, **hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen**, terveyden-
suojelun sekä alkoholi- ja tupakkahallinnon ja adoptioasioiden hallin-
non lupa- ja rekisteröinti-, ohjaus-, valvonta- ja rahoitustehtäviä sekä
muutoksenhakuviranomaistehtäviä;”

THL katsoo, että tämä täydennys on tarpeen, sillä tällä hetkellä alue-
hallintovirastot valvovat, että kuntien ja hyvinvointialueiden lakisää-
teiset tehtävät toteutuvat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä
myös siltä osin, kuin hyte-toiminta ei sisälly sosiaali- ja terveyden-
huoltoon.

1.2. Kommentit Lupa- ja valvontavirastoa koskeviin yleisperusteluihin ja muihin lukuihin hallituksen esityksessä

Luku 4.1.1.1 Lupa- ja valvontavirasto ja siihen koottavat tehtävät

Nykytilannetta ja sen haasteita kuvatessa (luku 2.2.1.1) esityksessä on tuotu esille ajantasaisen ja systemaattisen tiedon käytön edistämiseen sekä yhteisen tietopohjan kehittämiseen liittyvät tarpeet. Näkökulma valvonnan ja ohjauksen tietopohjaan keskittyy esityksessä ymmärrettävästi vain Valviran ja aluehallintovirastojen keräämiin valvontatietoihin ja rekistereihin, mutta todellisuudessa varsin merkittävä osa valvonnan ja ohjauksen tietopohjasta koostuu THL:n keräämistä ja julkaisemista tiedoista. THL hyödyntää vastavuoroisesti Valviran keräämiä tietoja omassa toiminnassaan. Esimerkkeinä THL:n hyödyntämistä Valviran keräämistä tiedoista mainittakoon alkoholielinkeino-rekisteri ja ammattihenkilörekisteri. Tulevaisuuden suunnitelmissa on hyödyntää myös Soteri-rekisterin tietoja osana THL:n hyte-sote-tietovarantoa.

THL:n tietojen merkitys osana valvontaa näkyy erityisesti suunnitelma-perusteisessa valvonnassa, joka määrittellään Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisessa valvontaohjelmassa (Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira 2024).

30.8.2024

Nyt meneillään olevalla nelivuotiskaudella suunnitelmaperusteisessa valvonnassa hyödynnetään muun muassa THL:n Avohilmo-rekisteriä ja hoitoonpääsystä tehtyä erilliskyselyä perusterveydenhuollon hoitoonpääsyn valvonnassa, sekä vanhuspalvelujen henkilöstömitoituksen seurannan tietoja, kotihoidon riittävyys -seurannan tietoja ja Terveys-Hilmoa kotihoitopalvelujen riittävyyden valvonnassa.

THL, Valvira ja aluehallintovirastot tekevät nykyisin tiivistä yhteistyötä sosiaali- ja terveysministeriön toimialalla yhtenäisen ja ajantasaisen tietopohjan kehittämiseksi, jotta tietopohja olisi mahdollisimman laajamittaisesti hyödynnettävissä hyvinvointialueiden valvonnan lisäksi myös alueiden arvioinnissa ja ohjauksessa. On tärkeää, että STM:n toimialan tietopohjan yhtenäinen ja yhteistoiminnallinen kehittäminen jatkuu ja vahvistuu, vaikka tulevan Lupa- ja valvontaviraston yleishallinnollisesta ohjauksen koordinoinnista vastaa jatkossa valtiovarainministeriö.

Luku 4.2.5 Vaikutukset viranomaisten toimintaan /

Luku 4.2.5.1 Lupa- ja valvontavirastoon siirtyvät viranomaistehtävät ja vaikutukset organisaatioon

Yleisesti ottaen esitys Lupa- ja valvontaviraston perustamisesta vaikuttaa perustellulta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) ja aluehallintovirastojen tehtävien ja toiminnan kannalta. Yksi valtakunnallinen virasto tehtävineen on mallina selkeämpi kuin nykyinen. Etenkin yhdenmukaistuvat valvonnan päätösprosessit helpottavat yhteistyötä THL:n, hyvinvointialueiden ja yksityisten toimijoiden näkökulmasta.

Vaikka uudella virastolla on valtakunnallinen toimivalta, on tärkeää säilyttää alueellinen läsnäolo ja toimintakyky sekä alueellisten erityispiirteiden ja vaikutusten osaaminen ja ymmärrys eri toimialoilla kunkin toimialan tarpeiden mukaisesti. Tämä on hyvä huomioida myös viraston sisäistä työnjakoa suunniteltaessa, jotta mahdollisesti vahvat toimialakohtaiset valtakunnalliset rakenteet eivät heikennä alueellisen kokonaiskuvan ylläpitämistä ja yhteistoimintaa viranomaisten kanssa.

30.8.2024

Hallinnollisina vaihtoehtoina voisi olla hyödyllistä selvittää esimerkiksi erilaisten matriisirakenteiden ja –roolien tuomista vahvaan toimialakohtaiseen valtakunnalliseen organisoitumiseen.

Alueellisen varautumisen osalta hallituksen esitysluonnoksessa on todettu, että varautumisen yhteistyöalueet olisivat yksi alueellista varautumista selkiyttävä ja alueellista läsnäoloa tukeva muutos, ja että erityistä huomiota tullessa kiinnittämään yhteistoiminnan toteutumiseen alueellisten viranomaisten kanssa. Alueellinen rooli, toimintakyky ja alueellinen ymmärrys sekä yhteistyö eri viranomaisten kesken korostuvat erityisesti varautumisessa, joten THL pitää näitä painotuksia tärkeinä.

2. HALLITUKSEN ESITYSLUONNOSTA KOSKEVAT MUUT HUOMIOT

THL kerää ja julkaisee perusterveydenhuollon kiireettömän hoitopääsyn tiedot. Perusterveydenhuollon hoitopääsytietoja kerätään hyvinvointialueiden lisäksi myös puolustusvoimilta ja vankiterveydenhuolloilta. Näiden tietojen hyödyntäminen valvontatyössä on THL:n näkökulmasta ollut selvää. THL saa hoitopääsytietoja myös Migriltä, mutta THL:lle ei selvittelyistä huolimatta ole kunnolla selvinnyt, mille taholle valvontavastuu kuuluu. Olisi tärkeää, että tätä osaa terveydenhuollon valvonnasta ei unohdeta uudistuksessa, vaan mahdolliset puutteet valvonnan ja ohjauksen roolituksessa huomioitaisiin organisaatiomuutosta tehtäessä.

Aluehallintovirasto on useilla eri alueilla kohdentanut valvontatoimenpiteitä psykiatristen osastopaikkojen ja psykiatrian erikoissairaanhoidon sekä lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden riittävyys, joihin ja palveluvalikoimaan. Myös valtiontalouden valvontavirasto on tehnyt selvitystä näistä asioista. Mielenterveyden ja sosiaalihuollon lainsäädännön, palveluasumisen erityislainsäädännön ja terveydenhuollon hoitopalvelujen arviointi vaatii erityisosaamista. Erityisesti mielenterveys- ja päihdepalveluiden valtakunnalliseen valvontaan liittyvän viran erillinen tehtäväkuva ja riittävä resursointi on välttämätöntä.

30.8.2024

3. HALLITUKSEN ESITYSLUONNOKSEN SISÄLTÄMÄT MUUT LAKIEHDOTUKSET

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (7.10.4)

Hallituksen esitysluonnoksessa on ehdotettu muutettavaksi ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain (523/2015) 4 §:n 2 momenttia siten, että aluehallintovirastot muutettaisiin tehtävän siirtämisen vuoksi Lupa- ja valvontavirastoksi ja samalla poistettaisiin maininnat toimialueesta, sillä tehtävä olisi jatkossa valtakunnallinen. THL huomauttaa, että nyt ehdotetussa muodossaan THL:n 4 §:n 1 momentissa kuvatut ja uuden Lupa- ja valvontaviraston 4 §:n 2 momentissa kuvatut lakisääteiset tehtävät ehkäisevässä päihdetyössä ovat päällekkäiset. THL:n tehtäviin on kuulunut ehkäisevän päihdetyön ohjaus ja kehittäminen koko maassa, ja aluehallintovirastoilla on ollut vastaava tehtävä toimialueillaan. Jotta tehtävät eivät olisi päällekkäiset, ja jotta ne huomioisivat kummankin organisaation roolin kansallisesti THL ehdottaa uuden Lupa- ja valvontaviraston tehtävien tarkentamista ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain 4 §:ssä esimerkiksi seuraavalla tavalla: ”Lupa- ja valvontavirasto ohjaa hyvinvointialueiden ja kuntien ehkäisevää päihdetyötä yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Lupa- ja valvontaviraston tehtäviin ehkäisevässä päihdetyössä sovelletaan lisäksi, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetussa laissa (741/2023) säädetään sosiaali- ja terveystalveluiden valvonnasta.”

Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä (7.10.30)

Hallituksen esitysluonnoksen perusteella valtion koulukoteihin ja vankilan perheosastoon kohdistuvasta viranomaisvalvonnasta säädettäisiin jatkossakin sekä laissa THL:n alaisista valtion lastensuojeluyksiköistä (1378/2010, 2 §) että laissa sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023). Vain organisaatio päivitettäisiin siten, että jatkossa valvontaa suorittaisi Lupa- ja valvontavirasto aluehallintovirastojen sijaan. THL ehdottaa, että Lupa- ja valvontaviraston suorittamasta valtion koulukoteja ja vankilan perheosastoa koskevasta valvonnasta säädettäisiin selvyyden vuoksi vain valvontalaissa.

30.8.2024

Tämä vastaisi myös sitä, miten vankiterveydenhuollon yksikön valvonnasta on säädetty.

Tupakkalaki (7.10.49)

Tällä hetkellä THL:n tulisi tupakkalain (549/2016) 5 §:n mukaan seurata sähkösavukkeiden ja täyttösäiliöiden markkinoiden kehitystä. THL:n STM:lle antaman aiemman lausunnon (THL/2683/4.00.00/2024) mukaisesti THL katsoo, että jatkossa tupakkalain alaisten tuotteiden markkinakehityksen seuranta kokonaisuutena olisi luontevampaa osoittaa Lupa- ja valvontaviraston tehtäväksi, sillä se käsittelee kaikki tupakkalain mukaiset tuote-, haitta- ja myyntimääräilmoitukset.

4. TIIVISTELMÄ LAUSUNNON PÄÄHUOMIOISTA

Yleisesti ottaen hallituksen esitys Lupa- ja valvontaviraston perustamisesta vaikuttaa perustellulta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) ja aluehallintovirastojen tehtävien ja toiminnan kannalta. Yksi valtakunnallinen virasto tehtävineen on mallina selkeämpi kuin nykyinen. Etenkin yhdenmukaistuvat valvonnan päätösprosessit helpottavat yhteistyötä THL:n, hyvinvointialueiden ja yksityisten toimijoiden näkökulmasta.

Vaikka uudella virastolla on valtakunnallinen toimivalta, on tärkeää säilyttää alueellinen läsnäolo ja toimintakyky sekä alueellisten erityispiirteiden ja vaikutusten osaaminen ja ymmärrys eri toimialoilla kunkin toimialan tarpeiden mukaisesti.

On tärkeää varmistaa, että STM:n toimialan tietopohjan yhtenäinen ja yhteistoiminnallinen kehittäminen jatkuu ja vahvistuu, vaikka tulevan Lupa- ja valvontaviraston yleishallinnollisesta ohjauksen koordinoimista vastaa jatkossa valtiovarainministeriö.

Pääjohtajan sijainen,
hallinto- ja talousjohtaja

Mia Nykopp

Johtaja

Piia Aarnisalo

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This documents contains 6 pages before this page
Dokumentet inneholder 6 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 6 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 6 sider før denne side

Detta dokument innehåller 6 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende